

З Новим 2021 роком та Різдва Христовим!



ЖИТИ У ГАРМОНІЇ З ПРИРОДОЮ!

Вісник

КАРПАТСЬКОГО БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОЛОГІЧНА ГАЗЕТА

№6 (86)
ЛИСТОПАД-
ГРУДЕНЬ 2020 р.

Заснована
у 2006 році

Розповсюджується
безкоштовно

*Дорогі колеги, працівники
Карпатського біосферного заповідника!*

Напередодні зимових свят, щиро вітаю всіх і кожного хто є частиною нашої природоохоронної установи. Рік, що минає, виявився чи не найважчим випробуванням для цілого світу, країни та нас з вами зокрема. Ми пережили жорсткий карантин, пристосувалися жити у час послаблення обмежень, але найголовніше, ми не припинили працювати над нашою спільною справою – збереження та вивчення природних комплексів Карпатського біосферного заповідника!

Ми відкрили для себе нові онлайн формати зустрічей та конференцій, взяли участь у закордонних проєктах, змогли об'єднати сили з іноземцями, й покращити рекреаційні об'єкти та запропонувати відвідувачам нові, цікаві атракції. Варто згадати й роботу з місцевими громадами, що нині також дає свої плоди у вигляді покращень, як для краян, установи так й для гостей, туристів.

Заглядаючи у майбутній 2021-й рік, перше, що варто побажати – це здоров'я, а далі наснаги та віри у себе! Віри у справу, яку щодня робимо і робити її так, щоб пишатися виконаним могли всі. У прийдешньому році, бажаю не опускати руки при невдачах, а йти уперед до нових звершень. Нехай, у кожному вашому домі на свята буде щаслива та затишна атмосфера, нехай буде добро та мир, нехай обминає вас тривога та біда.

Будьте щасливими, у Новому 2021-му році. Веселих свят, смачної куті та дзвінкої коляди, з повагою, – в.о. директора Карпатського біосферного заповідника, заслужений природоохоронець Микола Рибак.



ПРИЄМНІ НЕСПОДІВАНКИ РОКУ

Цьогоріч, у зв'язку із карантинним більшість запланованих заходів та зустрічей було перенесено в онлайн формат, або і взагалі скасовано. Традиційні польові екскурсії студентів українських та закордонних вишів було частково замінено онлайн заходами, більшість візитів та спільних проєктів спочатку перенесли, а потім теж скасували.

Проте, було і дещо цікаве та несподіване. Наприклад, візити нідерландських письменниць та

робота над її книгою, а також фотографа пана Крістіана Долса. Приємно, що попри всі труднощі вони все-таки наважилися подолати нелегкий шлях до України.

Цікаво, що пан Крістіан приїхав не просто так, а з намірами допомогти заповіднику! Натхненний роботою працівників КБЗ зі збереження, вивчення та пропагування природи Карпат і, знаючи реальний стан їх матеріально-технічного забезпечення, Крістіан приїхав до нас не з порожніми

● ВІЗИТИ ІНОЗЕМЦІВ



на 3-ій стор.

● ПІДСУМКИ

ПРО РЕЗУЛЬТАТИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЗА П'ЯТИРІЧНИЙ ПЕРІОД

Насамперед, концепція сталого розвитку базується на трьох обов'язкових складових: економічному зростанні, соціальному прогресі та захисті довкілля. І прагне тим самим до досягнення гармонії між людьми та суспільством з одного боку і природою – з іншого. Саме таку мету ставлять перед собою, починаючи з 1995 р., біосферні резервати, які створюються в рамках програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера» (МAB).

Ідея щодо сталого розвитку стала одним із ключових елементів концепції біосферних резерватів. Вона прописана в одній із трьох функцій біосферних резерватів, а саме функції розвитку, яка полягає, зокрема, в сталому соціально-економічному розвитку конкретної території. Під цю ідею модифіковано й зонування біосферних резерватів. Окрім заповідної і буферної зон, воно передбачає ще й створення території сталого розвитку (англ. – transition area), яку також називають транзитною, або перехідною, і яка не відноситься до природно-заповідного фонду.

Заповідник отримав статус біосферного резервату ЮНЕСКО від Секретаріату програми «Людина і біосфера» (МAB) 15 лютого 1993 р. А вже 26 листопада того ж року – статус біосферного заповідника відповідно до Закону України «Про природно заповідний фонд України» на підставі відповідного Указу Президента України.

На той час зонування установи практично на 100% відповідає вимогам і для біосферних резерватів ЮНЕСКО. Проте, після

прийняття Севільської стратегії у 1995 році, ситуація змінилася докорінно, в основному через невідповідність територіальної структури і функціонального зонування установи. Саме тому, власне як біосферний резерват ЮНЕСКО, КБЗ почав повноцінно функціонувати лише з 2017 року, коли його територіальну структуру приведено у відповідність до критеріїв Статутних рамок (Положення) для Всесвітньої мережі біосферних резерватів ЮНЕСКО і створено територію сталого розвитку – ключового елемента цієї міжнародної структури.

Адміністрація заповідника протягом 2016-2017 років напрацювала і підписала низку документів із державними органами і представниками місцевих територіальних громад, а саме: «Меморандум про співпрацю між КБЗ та Закарпатським обласним управлінням лісового та мисливського господарства щодо створення території сталого розвитку (transition area) в межах окремих державних лісгосподарських підприємств з метою забезпечення

ведення лісового господарства на засадах сталого розвитку в регіоні»; «Декларації про співпрацю між КБЗ (резерватом) та 17 міськими, сільськими та селищними радами щодо визначення, у рамках програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера», територій їхніх населених пунктів як території сталого розвитку (transition area)». На їхній основі сформовано територію сталого розвитку Карпатського біосферного резервату, загальною площею 136,9 тис. га., яка включає повністю або частково землі 5-ти державних лісгосподарських підприємств і населених пунктів Рахівського та Тячівського районів.

Першочерговим завданням КБЗ в якості біосферного резервату ЮНЕСКО стала реалізація ідеї гармонійного співіснування людини і природи. Передумовою цього є впровадження ефективної комунікації з територіальними громадами та іншими суб'єктами господарювання, які формують територію сталого розвитку заповідника. Початком успішної співпраці адміністрації з територіальними громадами та бізнесом стало створення у квітні 2013 року Координаційної ради заповідника та започаткування її регулярної роботи, яка триває й нині. Як результат, вже на першому її засіданні укладено «Меморандум про

співпрацю в збереженні і сталому використанні природних комплексів КБЗ, як частини українсько-словацько-німецького об'єкта Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат і давні букові ліси Німеччини», у межах Рахівського району».

Цей документ, так само як і Координаційна рада, допомогли адміністрації заповідника виконати Указ Президента України «Про розширення території Карпатського біосферного заповідника» та необхідність приведення територіальної структури та зонування КБЗ у відповідність до Статутних рамок для біосферних резерватів ЮНЕСКО.

Слід зазначити, що реалізація ідеї довгострокового сталого розвитку також неможлива без певної ресурсної бази, в першу чергу без її фінансової складової. У Положенні про КБЗ передбачено, що фінансування заходів для його утримання здійснюється відповідно до законодавства за рахунок коштів загального та спеціального фондів Держбюджету України. Також для цього можуть залучатися кошти місцевих бюджетів, благодійних фондів, підприємств, установ, організацій, громадян та з інших джерел фінансування, не заборонених законодавством.

Основним джерелом фінансування заповідника є загальний фонд державного бюджету України, однак, щорічно заповіднику кошторисом доводяться обсяги фінансування лише на його утримання. Тож адміністрація заповідника вживає заходи щодо залучення додаткових коштів, які спрямовуються у першу чергу на розвиток наявної інфраструкту-

ри, зміцнення матеріально-технічної бази та розвиток прилеглих до заповідника територій і їх благоустрій.

У рамках поглиблення співпраці з місцевими громадами, які нині формують територію сталого розвитку біосферного резервату, впродовж 2017-2018 років укладено низку важливих документів для забезпечення співпраці з територіальними громадами. Зокрема, «Меморандум про співпрацю в збереженні і невиснажливому використанні природних комплексів КБЗ, як частини транснаціонального об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи» та питань сталого розвитку прилеглих до нього територій» у межах Рахівського та Тячівського районів.

Також, у рамках реалізації функції розвитку Карпатського біосферного резервату, в частині підтримки традиційних для Карпат типів природокористування і збереження ландшафтного і біологічного різноманіття, адміністрація КБЗ уклала Угоди про співпрацю з Діловецькою, Лужанською, Костилівською, Косівсько-Полянською сільськими та Ясінянською селищними радами з питань покращення ведення полонинського господарства, збереження полонинської культури і сталого використання природних комплексів на території заповідника. Загалом в укладених Угодах прописано зобов'язання сторін щодо дотримання на полонинах встановленого природоохоронного режиму, належного ведення

на 2-ій стор.

Веселих свят!

на 1-ій стор.

господарювання, порядку відновлення та ремонту тваринницьких і господарських приміщень, порядку і термінів оформлення дозвільних документів, необхідних для забезпечення ведення полонинського господарства тощо. Дозволом для випасання громадської худоби на полонинах слугує лісовий квиток, оформлений на уповноважену особу, який видається за клопотанням голів населених пунктів відповідно до рішення Науково-технічної ради заповідника.

У рамках співпраці між КБЗ і територіальними громадами, значна частина місцевого населення, що проживає у межах Карпатського заповідника, забезпечується паливними дровами. У середньому щорічно місцеве населення отримує з території КБЗ 3500-4000 м³ паливних дров. Цієї кількості достатньо для потреб близько 700 дворогоподарств, з яких значна частина знаходиться на межі заповідної території. Також цей показник включає і потреби полонинського господарства, на задоволення яких КБЗ виділяє близько 70-80 м³ паливних дров щороку.

Через відсутність дорожньо-будівельної техніки у заповіднику ми не в змозі оперативної та сповна виконувати необхідний обсяг робіт щодо підтримання у належному стані доріг протипожежного призначення на нашій території, якими активно користуються і громадяни для звезення молочної продукції з полонин. У цьому плані запропонували всім сільрадам біосферного резервату, які отримують чималі кошти від КБЗ, як податок за землю, взяти дольову участь у придбанні потужного екскаватора, який би використовувався для виконання природоохоронних заходів в установі, та, у разі необхідності, – на територіях рад. Ціна питання – 2 млн грн. На жаль, цього року ініціативу не підтримали. Вважаємо, до проблеми необхідно повернутися в наступному році, у рамках співпраці з новоствореними ОТГ.

Територію заповідника щороку відвідують близько 35 тисяч туристів. Збільшення кількості відвідувачів разом із розширенням асортименту пропозицій для них чітко корелює з розмірами надходжень від надання рекреаційних послуг до бюджету КБЗ. Така ж закономірність характерна і для доходів населення, яке активно працює з туристами, надаючи їм різні послуги і реалізуючи традиційні місцеві товари. Нам потрібно спільно працювати над розвитком туристичної інфраструктури, як на території КБЗ так і на території сільських рад, що формують територію сталого розвитку Карпатського біосферного резервату.

Імідж і рівень підтримки заповідника населенням залежить також від спроможності установи надавати територіальним громадам допомогу щодо підтримки інфраструктури населених пунктів та їх благоустрою. Тому запровадження сплати заповідником податку на землю до місцевих рад і спрямування коштів українсько-німецького проекту «Підтримка природно-заповідних територій в Україні» на підтримку територіальних громад кардинально покращило відношення населення до заповідника. Адже зазначені вище кошти дають можливість місцевим громадам реалізувати першочергові заходи щодо вирішення їх найбільш проблемних і, загалом, створюють умови для довгостро-

кового сталого розвитку гірських територій у межах Карпатського біосферного резервату.

Починаючи з 2019 року КБЗ, у відповідності до норм чинного земельного законодавства, став потужною бюджетоутворюючою установою для 15-ти територіальних громад, які знаходяться на території сталого розвитку резервату. За 11 місяців 2020 р. КБЗ переказав на рахунки 15 місцевих рад податків і зборів на суму 33 266,1 тис. грн., з яких більшу частину (29 820,7 тис. грн.) становить земельний податок. Заповідник за останні 5 років постійно збільшував виплати до державного і місцевих бюджетів. Незначне зменшення відрахувань до держбюджету в 2016 р. сталося за рахунок зміни системи оподаткування, зменшення єдиного соціального внеску (ЄСВ) із 36,8% до 22%. У той же час, особливо різке зростання відрахувань до місцевих бюджетів відбулося у 2019 р. Воно продовжилось і цього року (за 11 місяців перераховано 33 266,1 тис. грн., з яких земельний податок становить 29 820,7 тис. грн.) та ще більше заплановано на 2021-ий рік. Зі створенням ОТГ наступного року значні кошти додатко-

вості цього року адміністрація заповідника запровадила нову форму співпраці з місцевими територіальними громадами. Мова про Програми соціально-економічного та культурного розвитку населених пунктів Рахівського і Тячівського районів та м. Хуст щодо створення умов для розвитку сільського та екологічного туризму і рекреації, ведення традиційного господарювання та охорони довкілля у межах території природно-заповідного фонду на 2020-2022 роки, проекти яких підготовано та подано на розгляд місцевих рад у квітні ц. р. До переліку потенційних партнерів ввійшли 11 рад Рахівщини, три – Тячівщини та міськрада Хуста.

Для реалізації завдань згаданих Програм передбачається запровадження механізму фінансування заходів за рахунок коштів сільських бюджетів шляхом субвенцій з місцевих бюджетів до державного згідно з попередньо погодженими та затвердженими планами для кожного населеного пункту. Відповідно до цих проектів програм, передбачено загальне фінансування заходів на території природно-заповідного фонду протягом трьох років у сумі понад

її продовження наступного року в рамках співпраці з новоствореними об'єднаними територіальними громадами.

Приємно, що від такого партнерства у вираші як заповідник, так і територіальна громада. Така співпраця обов'язково послужить належному збереженню цінних природних комплексів, впровадженню різних форм екологічної освіти, збільшенню власних надходжень від туристично-рекреаційної діяльності, створенню показових полонинських та демонстраційних господарств і належних умов для ведення населенням традиційного природокористування у буферній та зоні антропогенних ландшафтів КБЗ.

Щодо залучення додаткових коштів, варто зазначити, що і заповідник, і територіальні громади населених пунктів, розташовані в межах його території, включені до фінансування за кошти українсько-німецького проекту «Підтримка природно-заповідних територій в Україні», який діятиме до 2022 року. Наразі впроваджується організація проекту шукає механізми фінансування заходів у громадах. Відповідно до чинного законодавства та наявних нормативно-правових актів, це зро-

окремих громадян. Так, впродовж 2019-2020 років, у співпраці з ТОВ «ОАЗА» встановлено гірськолижний підйомник на полонині Драгобрат – території зони антропогенних ландшафтів Кевелівського ПНДВ. Цим створено кращі можливості для зимового відпочинку і отримання додаткових коштів від здійснення рекреаційної діяльності для усіх зацікавлених сторін, у т.ч. заповідника.

Ми отримали суттєву благодійну матеріально-технічну і фінансову допомогу від організацій-партнерів. Наприклад, наші швейцарські партнери з Федерального інституту лісових, снігових і ландшафтних досліджень (WSL) передали у 2019 році КБЗ обладнання і спорядження на суму понад 150 тис. грн., що дозволило вирішити низку проблем, пов'язаних із забезпеченням нормальних стандартів праці й відпочинку під час роботи в польових умовах.

Крім цього у 2020 р. установа подала на конкурси потужних програм Євросоюзу: Програми прикордонного співробітництва Європейського інструменту сусідства «Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна 2014-2020» та Програми із захисту довкілля та запобігання зміні клімату (LIFE) низку запитів на отримання безповоротної фінансової допомоги для покращення матеріально-технічного забезпечення та реалізацію кількох наукових і природоохоронних проектів. Серед них є й потужний інфраструктурний, спрямований на реставрацію комплексу адмінбудівель на центральній садибі заповідника і створення екоосвітньої експозиції, присвяченої буковим пралісам. Результати конкурсів будуть відомі до кінця поточного року.

Підсумовуючи результат роботи заповідника, як біосферного резервату, незважаючи на те, що закони України не визначають порядок функціонування біосферних резерватів в Україні, можна зазначити наступне. КБЗ разом з органами місцевого самоврядування та іншими зацікавленими сторонами, використовуючи насамперед положення Законів України «Про природно-заповідний фонд України», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про місцеве самоврядування в Україні» та інші норми законодавства України, у відповідності до Положення про КБЗ та Проекту організації території, діючи спільно і злагоджено, демонструє добрий поступ спільної діяльності з виконання заходів у межах КБЗ, спрямованих на: досягнення екологічної стійкості території природно-заповідного фонду, забезпечення збереження цінних природних комплексів і об'єктів Карпатського регіону, та забезпечення довгострокового сталого розвитку прилеглих до заповідника територій, як в інтересах місцевих громад, так і охорони природи в цілому. Наведена вище інформація і конкретні приклади свідчать, що адміністрація докладає значних зусиль для ефективного використання і збереження природних ресурсів на території КБЗ, всіляко підтримує населення у веденні традиційного природокористування, активно сприяє розвитку місцевих територіальних громад, чим реально впроваджує концепцію сталого розвитку у межах Карпатського біосферного резервату.

Микола РИБАК,
в.о. директора Карпатського біосферного заповідника,
заслужений природоохоронець України.

● ПІДСУМКИ

ПРО РЕЗУЛЬТАТИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЗА П'ЯТИРІЧНИЙ ПЕРІОД



во перерахує заповідник до всіх ОТГ Рахівського, двох Тячівського та однієї – Хустського району, як прибутковий податок із зарплати працівників.

За 2019-ий та 11 місяців 2020 р. КБЗ переказав на рахунки 15 місцевих рад податків і зборів на суму 79 943,8 тис. грн., з яких більшу частину, а саме 58 960, 2 тис. грн. – становить земельний податок. У розрізі населених пунктів переказано до рад наступні суми: Ясінянська – 8 520,8 тис. грн., Квасівська – 898, 4 тис. грн., Білинська – 144,8 тис. грн., Лугівська – 7966,5 тис. грн., Богданська – 5 506,8 тис. грн., Видричанська – 5 804,1 тис. грн., Рахівська – 1 462,2 тис. грн., Костилівська – 3 047,6 тис. грн., Діловецька – 2 930,2 тис. грн., Лужанська – 1 036,9 тис. грн., Косівсько-Полянська – 4 013,2 тис. грн. Углянська сільська рада отримала 3 673,7 тис. грн., Великогузьська – 5 249,4 тис. грн., Широколузанська – 8 093,6 тис. грн., Хустська міська – 612,0 тис. грн.

За підтримки керівництва Мінекоенерго України, ОДА та Рахівської і Тячівської РДА, на по-

15 млн. грн., виконавець яких – КБЗ. Успішне виконання Програм дасть змогу забезпечити: довгостроковий сталий розвиток населених пунктів Рахівщини, Тячівщини та Хуста; нове дихання для рекреаційної діяльності.

Проекти Програм попередньо обговорені на спільних засіданнях за участі керівництва райдержадміністрацій районів. Далі ми координували проходження та представлення програм на сесіях сільських рад. Не всі вдалося переконати, однак все таки отримали затверджені програми і 400 тисяч гривень, зокрема: 50 тис. грн. – від Богданської сільради, на капремонт моста в ур. Рогнескул Богдан-Петроського ПНДВ; 80 тис. грн. – від Лугівської сільради, на поточний ремонт дороги до полонини Туркул та створення і облаштування рекреаційного пункту «Стара Гать»; 270 тис. грн. – від Видричанської ради, на капітальний ремонт лісового будинку в ур. Лихий Марамороського ПНДВ та будівель і споруд форелевого господарства Трибушанського ПНДВ. Звичайно, це – незначний відсоток від запланованого, але факт такої співпраці надихає на

бити не просто. Враховуючи, що в новому Положенні про КБЗ зазначається наявність транзитної зони КБЗ, яку формують населені пункти, розташовані у зоні його діяльності, запропоновано передачу товарів, робіт і послуг здійснювати актом прийому передачі через нашу установу. З нового року громадам буде запропоновано подати на конкурс проекти, які за погодженням адміністрації заповідника та Міндовкілля України будуть профінансовані.

Окремі заходи щодо розвитку та функціонування заповідника протягом 2015-2019 років адміністрація виконала за кошти Державного фонду охорони навколишнього природного середовища. Це – понад 4 млн. грн. на розроблення Проекту організації території, матеріалів лісовпорядкування та придбання квадрокоптера. Деяко вдалося профінансувати за власні надходження, отримані від надання платних рекреаційних та інших послуг: сьогодні – близько 1 млн. грн. у рік. Цей показник у найближчі роки плануємо покращити, у першу чергу за рахунок туристично-рекреаційної діяльності. Нині створено 20 екотуристичних маршрутів та 4 екостежки, розраховані на туриста будь-якого віку та рівня фізичної підготовки. У нас функціонує Музей екології гір та історії природокористування в Українських Карпатах та шість еколого-освітніх і туристично-інформаційних центрів. Новий Проєкт організації території передбачає проведення серії заходів із розвитку туристично-рекреаційної інфраструктури. Але для їх успішної реалізації необхідно об'єднати зусилля всіх зацікавлених сторін – заповідника, органів місцевого самоврядування, місцевої влади і громадян.

Резервом щодо додаткового фінансування заповідника послужили кошти благодійних фондів, підприємств, установ, організацій і

Веселих свят!

● ОСВІТНІ ПРОГРАМИ ВИШІВ

ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА СТАЛЕ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ ЦІННОСТЕЙ

30 жовтня та 5 листопада, відбулися онлайн-конференції експертних груп Національного агентства України із забезпечення якості вищої освіти в Держаному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет».

За участі членів експертних груп, розробників освітніх програм, роботодавців та інших зацікавлених сторін, відбулась державна акредитаційна експертиза навчально-наукової програми із підготовки в університеті докторів філософії за спеціальністю «Біологія» та навчально-фахової програми для бакалаврів-географів.

На онлайн-зібранні, під головуванням керівників експертних груп, доктора біологічних наук, професора Олени Лисенко (Київський університет імені Бориса Грінченка) та доктора економічних наук, професора Євгена Хлобистова (Національний університет «Києво-Могилянська академія»), проведено конструктивний аналіз та високо оцінено розроблені професорсько-викладацькими колективами біологічного та географічного факультетів (наукові керівники програм – професори Любов Фельбаба-Клушина та Степан Поп) програмні документи для підготовки аспірантів-біологів та організації навчального процесу для майбутніх географів.

Виступаючи в дискусії щодо змісту підготовлених програм, автор цих рядків, як представник роботодавців, привернув увагу учасників конференції до необхідності підсилення Програм, науково-практичними матеріалами, які би орієнтували майбутніх науковців та фахівців на збереження та стале використання унікальних природних цінностей в Карпатському регіоні.

Це важливо, тому, що багато біологів та географів, в майбутньому можуть стати не тільки працівниками, але й в перспективі керівниками заповідників та національних природних парків.

У цьому контексті варто, до речі, нагадати, що в Законі України «Про природно-заповідний фонд» передбачається, що директорами установ-природно-заповідного фонду в Україні, можуть бути лише біологи, географи та екологи. Тому практичні аспекти заповідної справи, менеджменту природоохоронних територій, особливостей природокористування в умовах глобальних кліматичних змін варто включати до навчально-освітніх програм й інших вишів України.

Федір ГАМОР, заступник директора Карпатського біосферного заповідника, доктор біологічних наук.

● ІНФОРМУЄ ЕКООСВІТА

З початку грудня, екоосвітня Карпатського біосферного заповідника розпочали зимову акцію присвячену тваринам та птахам, що залишаються на зимівлю в Карпатському краю. Головна мета розповісти діткам про те, де і як різноманітні види живої природи проводять зимову пору у Карпатах.

У межах акції, працівники відділу екоосвіти вже встигли донести цю інформацію дошкільцям – вихованцям старшої групи Костилівського ДНЗ. Також, розповіли про зимуючих тварин та птахів учням 1-4 та 6-8 класів Рахівської ЗОШ І-ІІІ ст. №1 з угорською мовою навчання. Як та чим підготовувати пташок взимку пояснили на екологічному уроці школярам 2-А класу Костилівської ЗОШ І-ІІІ ст. та 2-В класу Рахівської першої школи.



Зокрема, окрім знань, якими поділилися екоосвітня з малечю вони ще й провели з усіма дітками практичне заняття, виготовляли аплікації та вішали подаровані заповідником годівнички на подвір'ї навчальних закладів.

Протягом усіх заходів, у їх проведенні сприяли екоосвітня, вихователі, завідувачі та педагоги: Н. Тодер, М. Глушук, М. Гундяк та М. Шорбан за що їм щиро вдячні. **Відділ екологічної освітньо-виховної роботи КБЗ.**



на 1-ій стор.

руками. Інститут меценатства є дуже поширеним у цивілізованому світі, але у нас, на жаль, таких людей небагато. Проте, наш регіон настільки цікавий і важливий, що меценати все-таки знаходять нас самі. І найбільша несподіванка в тому, що сталося це саме зараз – у розпал пандемії. А це не може не сповнувати оптимізмом! Так, це було приємною несподіванкою, оскільки просто так дуже рідко хтось щось дарує. По перше, він подарував нашому відділу екоосвіти такий потрібний фотоапарат та аксесуари до нього. Також, передав науковцям збільшувальний монокуляр для спостережень за тваринами, а крім цього офіційно надав установі грошову допомогу в сумі майже 100 тисяч гривень на закупівлю комп'ютерної та офісної техніки для покращення умов роботи науковців, відділу екологічної освіти, рекреації та видавничого відділу. Єдиною умовою було те, що ці кошти мають бути використані для покращення умов роботи тих відділів, що допомагають популяризувати та доносити до населення інформацію про справжню цінність природних багатств, особливо недоторканої «дикої» природи.

Як саме виникла така ідея? Пан Крістіан в наших краях вже в друге. Він завжди відчував себе любителем природи та цікавився фотографуванням та зйомкою відеоматеріалів на природі. Вперше відвідав нашу територію минулого року. Як він розповідав – живучи в Голландії, де справжньої недоторканої природи взагалі не можливо знайти, він почав замислюватися над тим як виглядає природний ліс? Він поїздив по своїй країні, потім в інші європейські країни і відчув різницю,

ПРИЄМНІ НЕСПОДІВАНКИ РОКУ



○ ВІЗИТИ ІНОЗЕМЦІВ

проте все ще хотів чогось більш «дикого». Так він натрапив на звіт по інвентаризації пралісів Європи і помітив, що найбільші площі пралісів знаходяться в Україні, в Карпатах. Саме це і спонукало його спорядити свій «будиночок на колесах» і вирушити в «невідомі краї».

Вперше іноземець приїхав в Угольсько-Широколужанський масив, де розташовані найбільші площі суцільних букових пралісів, що також формують найбільшу складову частину об'єкта Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО, і був просто вражений цією величною красою. Саме цей масив є одним з найцікавіших на території установи, пропонуючи відвідувачам природні цікавинки на будь-який смак. Науковців ця територія вабить природним різноманіттям та недоторканими середовищами проживання багатьох видів, звичайних туристів місцевість приваблює вража-

ючими карстовими утвореннями (скелі, печери, арки), а для декого – це місце, де можна відновити душевний спокій, подалі від метушливого життя у «цивілізації», адже тут навіть мобільну мережу не всюди можна зловити.

Слідуючи за інформацією у звітах, наш гість вирушив в бік м. Рахова та відвідав центральну садибу установи, ознайомився з цікавою експозицією «Музею екології гір та історії природокористування в Українських Карпатах». А крім цього, побачив умови, в яких працівники КБЗ працюють і застарілу техніку, якою змушені користуватися. Як на європейця, який звик до всього найкращого і найновішого для втілення свого бачення, він був шокований, як працівникам вдається виходити з ситуації. Так і виникла ідея допомогти установі.

Цього року він довго вагався чи варто приїздити, та і чи є можливим перетнути кордон в умо-

вах карантинних обмежень, проте все-таки наважився і успішно втілює свій задум.

10 серпня, відбулася офіційна зустріч п. Крістіана Долсу з в.о. директора КБЗ Миколою Рибаким, який радо вітав гостя на території центральної садиби, надавши можливість розташувати тут його трейлер для проживання. Після короткого знайомства п. Крістіан офіційно передав установі в користування техніку та матеріальну допомогу, підписавши офіційні документи про передачу. В процесі спілкування також було обговорено плани нашого гостя щодо відвідання території Карпатського біосферного заповідника, сприяння установи в цьому та надання безкоштовної перепустки на період його перебування.

В наступні дні, для гостя було влаштовано показову екскурсію до одного з найцікавіших та символічних масивів установи – територію Чорногірського ПНД відділення. Іноземець мав можливість побачити природні ліси і праліси, познайомитися з результатами спільного з швейцарцями проекту щодо переформування штучних насаджень смереки поближених до природних мішаних лісів. Піднятися на перемичку до підніжжя найвищої вершини українських Карпат г. Говерла, та насолодитися краєвидами з висоти пташиного польоту за допомогою квадрокоптера. Також, тут гостя пригостили традиційними місцевими стравами. п. Крістіан чітко вирішив, що хоче ще раз повернутися до цих чудових лісів, щоб усамітнитися і попрацювати над фотографіями та відеоматеріалами для власної колекції, а також для поповнення інформаційної бази КБЗ.

Протягом свого місячного перебування на території КБЗ, спі-

дуючи все тому ж звіту по інвентаризації пралісів, пан Крістіан ще також відвідав територію Свидовецького, Угольсько-Широколужанського, та Кузій-Трибушанського масивів.

Розповідаючи про життя за кордоном він відзначив, що серед європейців є мало таких любителів природи та екстремального туризму, які б наважилися здійснити подібну подорож – без достатнього рівня комфортних умов проживання в природі. Крім того, на жаль, сучасні міські жителі вже достатньо зіпсовані умовами цивілізації і не дуже переймаються природою і природністю оточуючих лісів... Отже цілком зрозуміло, що таких людей як п. Крістіан Долс залишилося мало, тому слід ще раз відзначити наскільки ми вдячні йому за те, що він переймається проблемою збереження природних територій наших пралісів і допоміг нашій установі такими потрібними ресурсами, а також поділився своїм досвідом та думками. Якби таких ентузіастів було побільше, то і робота по охороні природи була б набагато легшою і приємнішою.

Адміністрація Карпатського біосферного заповідника і його працівники висловлюють щире вдячність пану Крістіану Долсу за надану допомогу і докладають усіх зусиль, щоб побажання мецената були втілені у життя.

Сподіваємося, що наша місцевість та люди, які тут проживають і працюють справили позитивне враження на нашого гостя і він понесе цей позитив до себе на батьківщину і там теж розповідатиме про красу наших місць та щирість місцевого населення.

Ірина ІОНАШ, заступник начальника відділу рекреації та сталого розвитку КБЗ.





Многая, благая літ...

У листопаді – грудні цьогоріч ювілейні роковини від днів народження урочисто відзначили працівники Карпатського біосферного заповідника: **Василь Іванович МЕЛЬНИК**, робітник ПНДВ «Долини нарцисів»; **Василь Іванович БОДНАР**, тракторист відділу ГТЗ та ТО; **Марія Миколаївна КОСТЯК**, провідний бухгалтер відділу бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

*В цей дорогий для серця день
Бажаєм квітів і пісень!
Від друзів – щирих привітань,
Від зірок – здійснення бажань!
Від сонця – світла і тепла,
Щоб доля щедрою була!
І не спинити часу лік,
Нехай щастить весь довгий вік!*



Адміністрація заповідника.

КОРОТКО ПРО ГОЛОВНЕ ОХОРОНА ПРИРОДИ, РЕКРЕАЦІЯ І ЦІКАВІ ОБ'ЄКТИ – ПНД ВІДДІЛЕНЬ ЗАПОВІДНИКА

Основні завдання природоохоронних науково-дослідних відділень Карпатського біосферного заповідника – це забезпечення режиму охорони території та природних об'єктів, а також попередження та припинення порушень природоохоронного законодавства. Серед напрямів роботи головним є охорона заповідних територій, рослинного та тваринного світу. Також недопущення порушення встановленого заповідного режиму, притягнення порушників до відповідальності, дотримання вимог щодо відвідування та правил перебування. Важливим є запобігання та ліквідація пожеж, інших надзвичайних ситуацій, проведення лісопатологічних обстежень, виконання планів природоохоронних, науково-дослідних, еколого-освітніх, рекреаційних та господарських заходів. Ще працівники відділення беруть участь у підготовці «Літопису природи». А про решту особливостей відділень читайте далі:

ПРИРОДООХОРОННЕ НАУКОВО-ДОСЛІДНЕ ВІДДІЛЕННЯ «ДОЛИНА НАРЦИСІВ ІМЕНІ ПРОФЕСОРА ВАСИЛЯ КОМЕНДАРЯ»

Природоохоронне науково-дослідне відділення «Долина нарцисів ім. професора Василя Комендаря», яке очолює Олександр Романович Навроцький, розташоване у місті Хуст, Закарпатської області. Територія ПНДВ, площею 256 га, поділена на зону антропогенних ландшафтів. У штаті працює 8 людей, з яких чотири працівники служби державної охорони.

У відділенні варто відвідати **Екологічну стежку «Долиною нарцисів»** вона починається від Музею нарцисів і веде до оглядових майданчиків. Шлях прознакований. Протяжність – 1,9 км. Обладнано місце відпочинку та три оглядові майданчики. Поруч КПП розміщено інформаційний центр із стандартизованим набором щитів, а біля оглядового майданчика встановлено стенд-панно, на маршруті – інформаційно-охоронні знаки. Тут ви побачите найбільший у Середній Європі осередок нарцису вузьколистого. Цей середньоєвропейський високогірний вид поширений в Альпах, на Балканах і в Карпатах на висотах 1100–2060 м.

Еколого-освітній центр «Музей нарцисів» розташований на вході в масив «Долина нарцисів». Експозиція складається з інформаційних стендів і вітрин на тему: біорізноманіття, історія досліджень та охорона «Долини нарцисів», біологія та екологія виду нарцису вузьколистого. До послуг відвідувачів облаштований відеозал на 50 місць та 20 кімнат для відпочинку.

Дуже важливою є освітня діяльність «Музею нарцисів», адже це єдина екопросвітницька структура в межах Хустського району, яка працює над формуванням іміджу КБЗ.

КІСВЯНСЬКЕ ПРИРОДООХОРОННЕ НАУКОВО-ДОСЛІДНЕ ВІДДІЛЕННЯ

Розташоване ПНДВ в селі Косівська Поляна, Рахівського району, очолює його Іван Іванович Саган, а у штаті працює 12 працівників служби державної охорони.

Територія відділення площею 3088 га, поділена на чотири функціональні зони – заповідна (62,1%), буферна (33,2%), зона антропогенних ландшафтів (0,6%) та регульованого заповідного режиму (4,1%). Під особливою охороною перебувають букові праліси ПНДВ, площею 1796,1 га, що включені до об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи». Крім того, за межами об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО охороняються праліси (9,3 га), квазіпраліси (6,7 га) та природні ліси (10,8 га).

У Кісвлянському ПНДВ є один маршрут: **На гору Близниця**, що починається з КПП «Кісва» – полонина Флантус – гора Близниця. Маркування – відсутнє. Протяжність маршруту – 6,3 км, тривалість – 7 год. Обладнано місце відпочинку та джерело питної води.

Цікаві об'єкти: «Кісва» – це нерестовище цінних видів риби: форелі струмкової, харіуса європейського і лосося дунайського, площею 400 га, що розташоване вздовж берегів річки Кісва. Також це середовище існування яльця андруга та міноги угорської, що занесені до Червоної

книги України; «**Сосна гірська «Жереп»** – пам'ятка природи, де охороняються насадження сосни гірської. Має велике ґрунтозахисне, снігостримуюче і водорегулююче значення; **Гора Близниця** – Велика (1883 м) й Мала Близниця (1878 м) – найвищі вершини Свидовецьких гір. Завдяки великим площам високогірних полонин вторинного походження з вершин відкривається чудова панорама Свидовця, Чорногори, Горган. На скелястих стінках кару тут збереглися унікальні високогірні види рослин.

КУЗІЙСЬКЕ ПРИРОДООХОРОННЕ НАУКОВО-ДОСЛІДНЕ ВІДДІЛЕННЯ

Виконуючий обов'язки ПНДВ Василь Михайлович Ключівський, у штаті працює 8 людей, з яких 6 – працівники служби державної охорони, розташоване в селі Луг, Рахівського району.

Територія відділення площею 1150 га, поділена на три функціональні зони – заповідна (53,3%), буферна (9,4%) та зона антропогенних ландшафтів (37,3%). Під особливою охороною перебувають букові праліси відділення, площею 616 га, що включені до об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи». Крім того, за межами об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО охороняються природні ліси (8,8 га).

Цікаві об'єкти: Екологічна стежка «До Соколиного Берда» починається від КПП «Кузія» – урочище Соколине Бердо. На початку стежки розташовані стенди, які містять інформацію про історію створення та природу КБЗ, карту-схему розташування заповідних масивів і правила поведінки для відвідувачів.

Маршрут веде на зустріч із залишками прадавньої природи – до стрімких скель, дерев-велетнів і декоративних реліктових рослин. Стежка промаркована біло-зеленим кольором, є дороговкази і застережливі знаки біля штолені. Варто побачити, липову алею, водоспад, пробну площу «підсніжник білосніжний», нижню та верхню штольні, «Соколине Бердо», старий буковий ліс із вершинами – Темпа і Полянський. Протяжність – 2,1 км, тривалість – 4 години. Обладнано три місця відпочинку та джерело питної води.

«Соколине Бердо» – урочище на висоті 560 м над рівнем моря, відоме великою популяцією тиса, що збереглася на вапнякових скелях під наметом яворово-букових лісів. Також тут ендемічна рослина асоціація – ялицева бучина сеслерієва. Поруч зі скельною стінкою розміщено кілька цікавих вапнякових останців, що за формою нагадують гігантські пальці або ж обламани стовбури велетенських буків.

Нижня та Верхня Штольні – геологічні пам'ятки природи. Їх залишили геологи, що в 60-х роках проводили тут геологорозвідувальні роботи. Вони шукали золото та інші кольорові метали. Тут відмічено 10 видів кажанів, з яких шість – рідкісних. У цьому місці можна побачити лісового полоза. У Верхній штольні теж живуть рукокрилі. А також часто можна зустріти лисицю, куницю, лісового тхора, кілька видів земноводних. Зокрема, саламандри постійно зимують у штольні і навіть розмножуються в невеликому потічку, що тече на її дні. Багата і цікава фауна безхребетних штольні. Серед них є й справжні печерні види. Особливо вражають великі чорні з яскравими червоними плямами павуки.

ПЕТРОС- ГОВЕРЛЯНСЬКЕ ПРИРОДООХОРОННЕ НАУКОВО-ДОСЛІДНЕ ВІДДІЛЕННЯ

Очолує ПНДВ Іван Іванович Дуб, у штаті працює 7 працівників служби державної охорони, розташоване в селі Лазещина, Рахівського району.

Територія відділення, площею 1297,8 га, поділена на три функціональні зони – заповідна (32,9%), буферна (31,0%) та зона антропогенних ландшафтів (36,1%). За межами об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи» охороняються квазіпраліси (109,5 га) та природні ліси (212,4 га).

У Петрос-Говерлянському ПНДВ є один маршрут на **Говерлу через полонину Гропапу** починається з КПП – урочище (ДЕПО) – Козьмечик – полонина Гропа – гора Говерла. Маршрут промаркований біло-зеленим кольором. Протяжність – 7,7 км.

Цікаві об'єкти: Гора Говерла – найвища вершина Українських Карпат. З вершини видніються Мараморські гори, на північному заході виступає гряда Свидовецьких гір, а на північному сході тягнеться пасмо Горган. З Говерли видно всі шість вершин-двотисячників.

Гора Петрос – одна з найвищих вершин гірського масиву Чорногора, висотою 2020 м над рівнем моря. Відкривається чудова панорама гір: у східному напрямі проглядається весь Чорногірський хребет на чолі з Говерлою. На півдні розташовані Марамороси, по яких проходить кордон України з Румунією. На заході видніється Свидовецький хребет, а в північно-західному напрямку гірський масив Горгани утворює вододіл між Закарпаттям та Івано-Франківською областю.

Олександра СИМОЧКО.



Туристи біля Петрос-Говерлянського ПНДВ
(фото з Інтернету)

Вісник
КАРПАТСЬКОГО БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА
РЕГІОНАЛЬНА ЕКОЛОГІЧНА ГАЗЕТА

Контактні телефони: (03132) 2-21-93, 2-29-14.
Електронна пошта: cbr-rakhiv@ukr.net
<http://cbr.nature.org.ua>
Засновник і видавець:
Карпатський біосферний заповідник.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:
вул. Красне Плесо, 77,
а/с 8, м. Рахів, 90600,
Закарпатська обл.

РЕДКОЛЕГІЯ:
Федір Гамор (шеф-редактор),
Андріана Леле,
Микола Рибак,
Юрій Беркела,
Богдана Москалюк,
Ярослав Довганич,
Вікторія Бундзяк,
Олег Борик (верстка).

Відповідальність за достовірність фактів несе автор.

Газету віддруковано: ФОП Федченко Н.В.,
вул. Чкалова, 32А/32, м. Харків.

Замовлення № 45618

Тираж – 1300 примірників.

Газета виходить раз на два місяці.

Свідоцтво про державну реєстрацію Зт № 401 від 25.01.2006 року